

JOHN COPLANSI, 1999

"MUHAFAZAKÂR DEMOKRAT" BİR POLİTİKANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ NELER OLABİLİR?

•
Murat Yılmaz*

10-11 Ocak'ta AKP'nin düzenlediği Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu etrafında yapılan tartışmalar, muhafazakârlık konusunu siyasî ve entelektüel gündeme taşıdı. Mamafih Türk siyasî düşüncesindeki zayıflık, bu konuda da tezahür etti: Muhafazakârlığın yeterince iyi bilinmediği ortaya çıktı. Bu meyanda, muhafazakârlığın ve ya muhafazakâr demokrat bir politikanın temel özelliklerinin neler olduğunun çerçevesinin çizilmesi, tartışmaların yarattığı karmaşanın önüne geçilmesine yardımcı olabilir. Bu çerçevenin tespiti, eleştirilerin sağlıklı bir zemine oturmasını da temin edebilir. Fuat Keyman'ın yerinde ayrımıyla, kavramın bilimsel ve ideolojik işlevleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Keyman'ın verdiği örnekle "üçüncü yol" kavramının Batı sol siyasetinde oynadığı rol hatırlanırsa, muhafazakâr demokrasi kavramının Türkiye'deki ideolojik işlevi daha kolay anlaşılacaktır. Bu yazıda, sempozyum etrafındaki tartışmaları dikkate alarak, muhafazakârlığın genel koordinatlarına işaret eden özet çerçeve verilmeye çalışılacaktır. Bu çer-

* Dr. Siyaset Bilimci

çeve, şimdilik muhafazakâr fikriyatı anlamak amacıyla sınırlı olacağından, daha ziyade "içeriden" bakmayı deneyen bir perspektifle inşa edilecektir.

BATIDA MUHAFAZAKÂRLIK

Muhafazakârlık, yaklaşık iki yüz yıllık tarihî arkaplâna sahip bir düşünce geleneği ve günümüzde daha çok Anglo-Amerika dünyasında temsil edilen bir siyasî ideolojidir. Özellikle son yirmi yılda yeniden ilgi görmeye başlayan muhafazakârlık, Amerika ve İngiltere'de ya iktidar ortağı ya da en önemli iktidar alternatifi olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yönüyle muhafazakârlığın, Batı liberal demokrasilerinde önemli ve saygın bir yeri vardır.

Muhafazakârlık, çağdaş siyasî ideolojilerden birisi olarak, sosyalizmin çöktüğünden sonra, liberalizmle birlikte günümüz siyasetinde varlığını ve ağırlığını hissettirmektedir. Türkiye'de bu akım hem yeterince bilinmemekte hem de genellikle olumsuz bir anlamda kullanılmaktadır. Bunun sebebi, Tanzimat'tan bu yana radikal değişim projelerinin Türkiye aydınları arasında tek kurtuluş yöntemi olarak kabul edilmesini ve toplumu baştan aşağıya yeniden kurmanın doğru bir yöntem sanılmasını öngören egemen felsefi ve siyasî gelenektir. Değişimi değişim adına olumlayan bu projeler, daha itidalli veya mütevazı önerileri yetersiz bulan ve kısa zamanda çok büyük değişim isteyen aydın ve bürokratlara çekici geldiğinden, Batı'daki bu büyük fikir akımı ve düşünce geleneği yeterince bilinmemiş, öğrenilmeye bile değer bulunmamıştır. Hâlbuki, günümüzde muhafazakârlık, Batı medeniyetini var eden siyasî düşünce geleneğinin ayrılmaz ve önemli bir damarı olarak önemini korumaktadır. Amerika'da Cumhuriyetçi Parti, İngiltere'de Muhafazakâr Parti ve diğer birçok Batı demokrasisinde başka isimler altında güçlü bir biçimde temsil edilmektedir.

Muhafazakârlık, içinde doğup geliştiği tarihî süreç içinde çeşitli değişimler yaşamış olmakla birlikte, muhafazakâr bir demokrat çizginin temel özelliklerini ayırt etmek ve muhafazakâr bir demokratın portresini resmedebilmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, geçmişten günümüze gelen muhafazakâr siyasî çizginin temel duyarlılıklarını ve muhafazakâr bir politikacının belirgin özelliklerinin neler olduğunu tespit edebiliriz.

TOPLUM, ARA KURUMLAR VE AİLE

Toplumu, yaşayan bir organizma olarak gören muhafazakârlık, onu oluşturan her parçanın birbiriyle uyum içinde olması gereğine inanır.

Onlara göre toplum; yaşayan, nefes alan ve büyüyen bir beden gibidir. Bu bedenin en önemli parçaları ise, başta aile olmak üzere, bireyle devlet arasındaki *ara kurumlardır*. Liberallerden farklı olarak muhafazakârlar, bireyi yalnız ve savunmasız bırakmamak için aile, din ve geleneksel yapıların önemli ve korunmaya değer olduğuna inanırlar. Bu bağlamda muhafazakârlar, liberalizmin *bireyden* ve sosyalizmin *sınıftan* hareket etmesine karşılık en küçük ve en gerçek birim olarak gördükleri aileden hareket ederler. Muhafazakâr iktidarlar, aileyi korumaya yönelik programları hayata geçirmeye çalışırlar.

1980 sonrası Ronald Reagan ve Margaret Thatcher'ın temsil ettiği muhafazakâr politikanın bir yansıması olarak, Türkiye'de de, örneğin, Aile Araştırma Kurumunun teşkil edilmesinden bahsedilebilir. Ancak AKP hükümetinin tek başına iktidar olmasına ve bunun üzerinden bir yıldan fazla süre geçmesine rağmen Aile Araştırma Kurumu kanunu çıkarmaması dikkat çekicidir.

DİN VE GELENEK

Din de, muhafazakâr bir demokrat açısından korunması gereken bir değeri ifade etmektedir. Bunun için mutlaka dindar olmaya gerek yoktur; örneğin, bazı Batılı *ateist muhafazakârlar* da toplumu bir arada tutan bir *harç* veya çimento olarak gördükleri dinin önemini savunurlar.

Muhafazakârlar, geçmişten gelen ve bir toplumu toplum yapan özgün değerlerin önemine vurgu yaparlar. Onlara göre, tıpkı bir insan gibi, toplumların da hafızası, onlara ortak bir ruh veren anıları vardır. Her toplumun kendine özgü, saygı gösterilmesi gereken değerleri ve kurumları vardır ve bunlar, evrensel geçerliliğe sahip olduğu iddia edilen teorilere kurban edilmemelidir.

DEĞİŞİM

Muhafazakârlığın toplumsal değişime bakışı da onları diğer ideolojilerden, özellikle de radikallerden ayıran önemli bir ayrımdır. Muhafazakârlar, yaygın olarak paylaşılan yanlış bir kanaatin aksine, değişime karşı değildirler. Onların karşı oldukları, radikal değişim projeleridir. Toplumun kendiliğinden bir süreç içinde *tedricî* bir değişimle değişmesini tanır ve siyasetin bu süreçte toplumsal yapı ve kurumları tahrip etmeyecek bir yol izlemesi gerektiğini savunurlar. Bu nedenle radikal ve devrimci değil, itidalli veya evrimci bir siyasetten yanadırlar. Türkiye'de bunun karşılığı, toplumun özellikle jakoben tarzda yukarıdan aşağıya bir

yöntemle "adam edilmesi"ni öngören türden değişim projelerine karşı olmak, toplumu oluşturan kurumlara ve değerlere saygı göstermektir.

EKONOMİ

Ekonomik politika anlamında muhafazakârlığın liberalizm ve sosyalizm kadar iddialı bir politika izlediğinden söz edilemez. On sekizinci yüzyılda, muhafazakârlığın kurucusu olarak görülen Edmund Burke, serbest piyasayı güçlü bir biçimde savunurken; on dokuzuncu yüzyılda Benjamin Disraeli, Muhafazakâr Partiyi müdahaleci ve yeniden dağıtıcı bir çizgiye getirmiş; yirminci yüzyılın sonlarında ise Margaret Thatcher ile refah devletçi mutabakattan vazgeçilerek, yeniden girişimcilik ve serbest piyasa gibi değerlere dönmüştür.

Bu anlamda muhafazakârlık, ekonomi konusunda daha pragmatik bir politikayı temsil etmiştir. Sosyalizmin ekonomi politikasına hiçbir zaman sıcak bakmamış, ancak serbest piyasayı da koşulsuz desteklemek zorunda hissetmemiştir. Muhafazakârlar için önemli olan, büyük bir aile olarak gördükleri toplumu bir arada tutmaktır; bunun için, temelde serbest piyasayı savunmakla birlikte, yeri geldiğinde piyasaya müdahale ederek güçsüz ve zayıf olanlar lehine bazı düzenlemeler yapmanın da gereğine inanırlar. Kısacası, serbest piyasa, liberallerin aksine onlar açısından ideolojik tutarlılığın mutlak bir gereği değildir.

DEMOKRASİ VE ÖZGÜRLÜKLER

Muhafazakâr demokratlar, bireyden çok ara kurumlara vurgu yapmalarının, aileyi ve ahlâkı korumayı öncelikli bir kaygı olarak görmelerinin, demokrasi konusunda onlara yöneltilen eleştirileri haklı çıkarmadığına inanırlar. Çünkü onlara göre diğer ideolojilerden farklı olarak muhafazakârlığın, demokrasiyi daha güçlü ve korunaklı kılan birçok özelliği vardır.

Onlara göre, her şeyden önce, evrimci bir değişimden yana olmayıp, "geri dönüşü olmayan siyasî değişim projelerine" kapıyı kapatmış olmaları, demokrasinin telafisi mümkün olmayacak biçimde tahrip edilmesini önleyici bir ilkeyi ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, muhafazakâr duyarlılık, maceraperest liderlerin veya radikal projelerin, demokrasiyi ortadan kaldırmalarına karşı zorlu bir engeldir.

Birey ile devlet arasındaki toplumsal ve ekonomik kurumlara, kiliseye ve diğer geleneksel yapılarâ önem verdiklerinden dolayı, kendilerini demokrasinin bir sigortası olarak görürler. Onlara göre muhafaza-

kârlığın bu özelliği, liberal demokrasinin bu yapıları birey lehine çözerek onu devlet veya otorite karşısında âciz ve silâhsız bırakmasına izin vermemektedir.

Demokrasi lehine diğer bir argüman da, muhafazakârlığın siyasete biçtiği sınırlı alandır. Muhafazakâr demokratlar, siyaseti sınırlı ve pragmatik bir etkinlik alanı olarak gördüklerinden dolayı, siyasetin ve bu çerçevede demokrasinin, daha güzel bir dünyaya giden yolda sadece sınırlı bir işlevi olduğuna inanırlar. Bunun doğal sonucu, toplumsal organizmayı bozabilecek bir politizasyona yol vermemesidir.

Muhafazakâr demokratlar, liberal veya sol çevrelerden farklı bir özgürlük kavrayışına sahiptirler. Bu nedenle, günümüzde sıkça tartışılan evlilik dışı yaşam, eşcinsellik, "cinsiyet değiştirme hakkı", uyuşturucunun serbest bırakılması ve ötenazi gibi taleplere sıcak bakmazlar. Onlara göre bunlar, bir toplumu kemiren hastalıklı durumlar olup, özgürlükler kapsamında yer almaz. Özgürlük de, tarihî tecrübeden, dinden ve gelecekte kopuk bir biçimde algılanmaması gereken *somut* bir değeri ifade etmektedir ve bireyin hakları da bu çerçevede ele alınmalıdır.

Muhafazakârlar, devletin sınırlı olması gerektiği konusunda genellikle liberallerle hemfikirdirler. Duyarlı oldukları ve devletin müdahale edemeyeceği alanlar olarak gördükleri aile, din gibi alanlarda, dıştan müdahalenin doğal yapıyı bozacağına ve amaçlanmamış olumsuz sonuçlar doğuracağına inanırlar.

Muhafazakâr demokrasi tartışmalarının yukarıda çizilen çerçevede yapılması, muhafazakâr demokratlara açılan haksız bir kredi değil, yapılacak eleştirilerle bir bütün olarak siyasî yelpazenin yeniden inşası hesabına ciro edilecek bir kredi olacaktır. Yersiz polemiklere girişmek yerine, yapıcı fikir ve eleştiriler, yakın zamanlarda siyasî yelpazenin diğer kısımlarındaki yenilenmenin ve muhafazakâr demokratların karşısına daha güçlü rakiplerin çıkmasının da yolunu açacaktır. Bu imkânın, şahsî ve siyasî polemik heveslerine kurban edilmesinin kimseye bir faydası olmayacaktır.